

KAMU MALİYESİ KAVRAMI VE GELİŞİMİ

F.Nilgün BALKAYA AKÇA*

Özet

Kamu maliyesinin günümüze kadar bir çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar maliye alanındaki incelemelerin çeşitlenmesini ve gelişimini de göstermektedir. Kamu maliyesi mali olaylarla ilgilenmektedir. Mali olaylar kimi zaman tüketim, kimi zaman üretim, kimi zaman da mali yükün bireyler arasında dağılımı olarak algılanmıştır. Günümüzde mali olayı, toplumsal ihtiyaçları karşılamak amacıyla devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin gelir elde etmeleri ve harcamaları olarak tanımlamaktayız. Mali olayın unsurları devlet, toplumsal ihtiyaçlar ve mali araçlardan oluşmaktadır. Devlet, ferdî ihtiyaçlarla birlikte ortak ihtiyaçların da karşılanması amacıyla oluşturulmuş bir organdır. Toplumsal ihtiyaçlar, çeşit ve boyutu siyasi organca belirlenen, tatmininde topluma yönelik faydanın bulunduğu ihtiyaçlardır. Mali araçlar ise, kamu gelirleri ve giderleridir. Mali araçlara ait büyüklükler bütçede yer alır. Dolayısıyla devlet kapsamına giren organların bir yıl içinde hangi toplumsal ihtiyaçlar için kaynak sağlayıp, harcama yapacağı bütçede izlenebilir.

Tarihsel süreç boyunca kamu maliyesinin kapsamı bazen daha dar, bazen de ekonomiye müdahaleyi de içerecek şekilde daha geniş olarak ele alınmıştır. Geçmişte ve günümüzde halen, devlet faaliyetlerinin sınırlandırılması gerektiği savunulmaktadır. Gelişmiş ülkeler açısından devlet müdahalesine daha az gerek duyulduğundan, mali araçların sınırlı kullanımı sözkonusu olmaktadır. Bu nedenle kamu maliyesinin kapsamı nisbeten daha dar olmaktadır. Oysa, az gelişmiş ülkelerin ekonomisinde varolan yetersizlikler ancak devlet müdahalesiyle giderilebileceğinden, kamu maliyesinin alanı daha geniş olarak belirlenmektedir.

PUBLIC FINANCE CONCEPT AND ITS PROGRESS

Abstract

A lot of descriptions about public finance are improved until nowadays. These descriptions show progress of public finance thought. Public finance deals with fiscal events. Sometimes, fiscal events have been perceived as production or consumption, sometimes they have been considered as distribution of fiscal burden among individuals. Today, fiscal events are described as providing public revenues by government or other public authorities in order to cover social requirements and spending public revenues for these requirements. Components of fiscal events are government, social requirements and fiscal means. The government is an organization which has been constituted to respond common requirements as much as personal requirements. The social requirements' quality and quantity are determined by political organizations and satisfaction of these necessities provides benefit for community. Fiscal means are public revenues and public spendings. Quantities of fiscal means are in public budget. So public budget shows that; the organizations which are accepted in government scope collect revenue and spend it for which social requirements in a one year.

Until today, sometimes inclusion of public finance has been determined as narrow, sometimes it has been accepted more extensive which is contained intervention on economy, too. At past and now, it has been maintained that government functions must be limited. Use of fiscal means in developed countries has been limited, because the lesser intervention on economy is necessary. So, the scope of public finance is relatively narrow. But, the shortages in less developed countries' economies can be removed only by government intervention, so the scope of public finance in less developed countries must be determined more extensive.

I- GİRİŞ

İnsanların toplu yaşama gereksinimi, zorunluluğu, bireysel ihtiyaçların yansırı toplum halinde yaşamaktan kaynaklanan daha kapsamlı ve toplumsal nitelikli ihtiyaçların da karşılanması gereğini yaratmıştır(AKDOĞAN,1999:1). Toplum üstü bir organizasyon olan devlet bu gereksinimlerin karşılanması için kaynak elde edip, harcama yapmaktadır. Dolayısıyla en basit şekliyle devletin ortaya çıkışından beri devletin gelir-giderleri, bir başka deyişle maliyesi sözkonusu olmaktadır.

II- KAMU MALİYESİNİN TANIMI

Maliye sözcüğü Arapça "mal" kökünden gelmektedir. Genellikle, ekonomik bir değeri olan, sahipliği ve tasarruf edilmesi mümkün maddi varlıklar-haklar mal olarak anılmakla birlikte, devlet örgütünde mal, devletçe tasarruf edilen tüm değerlerin toplamını ifade etmektedir. Ülkemizde Tanzimata kadar, devletin gelir ve giderlerinin yönetimiyle ilgili birimler "Beytül-mal" olarak adlandırılmıştır. Tanzimat sonrası ise devletin gelir ve giderlerine yönelik bütün kurumlar "maliye" olarak tanımlanmıştır. Bu gün Batı dillerinde maliye anlamında kullanılan "finance" sözcüğü Latince'de "finis, finem, finere" kökünden gelmektedir. Anlamı herhangi bir şey, anlaşmazlık ve işin sonuçlandırılması olan "finis" borçlar hukukunda ödemeyi belirtmektedir.

Fransızca'da kullanılan "financer" ve İngilizce'de kullanılan "to finance" fiilleri, bir işin ya da projenin karşılanması, giderlerin yapılması anlamındadır. Bu işlem özel sektör faaliyetleriyle ilgili olduğu zaman özel maliye, kamu yönetimiyle ilgili olduğu zaman da kamu maliyesi olarak kullanılmaktadır(ULUTAN,1969:1-2).

Kamu maliyesinin günümüze kadar bir çok tanımlaması yapılmıştır. Maliyenin konusunu belirlemeye çalışan bu tanımlar maliye düşüncesindeki gelişimi göstermek açısından da ilginçtir. Bu tanımlardan bazı örnekler verilebilir(İRTENK,1965:6-8):

Edgeworth'a göre kamu maliyesi, vergi yükünün bireyler arasında dağılımı şeklini, ilkelerini araştırmakta ve vergilerin etkilerini incelemektedir.

Wagner, kamu maliyesini, devletin toplumsal ihtiyaçları karşılamak için gelirleri nereden bulup, nasıl harcadığını belirleme yöntemi olarak tanımlamıştır.

Neumark'a göre kamu maliyesinin konusu, görevlerin gerçekleştirilmesine mali yönden olanak sağlanması ve bu görevlerin ekonomik, rasyonel bir şekilde başarılabilmesi için kamu tüzel kişileri tarafından konulmuş ödem ve kuralların bütünüdür.

Jeze, kamu maliyesinin üç ana konusunun gider ve miktarının saptanması, gelir ve miktarının belirlenmesi, gelirlerin giderlere uygulanması olduğunu belirtmiştir.

Sharp ve Sliger'a göre kamu maliyesi, devletin ekonomik davranışlarıyla ilgilenen, ekonominin bir çalışma alanıdır. Bu alan teknikler, ilkeler, teoriler, kurallar, politika belirleme-yönetme, etki yaratma ve kıt kaynak kullanımının yönetilmesi hakkında araştırmaları içerir. Kamu maliyesi, devlet harcamaları, vergileme, borçlanma ve borç yönetimi gibi kıt kaynak kullanımıyla ilgili devlet faaliyetlerini incelemektedir(SHARP-SLIGER,1964:5).

Kendrick, kamu maliyesini, kamusal amaçlar için paranın elde edilip, kullanılmasını; vergi, borçlanma ve borç ödemelerindeki artış veya azalışların; çeşitli işlemlerin ekonomik etkilerini inceleyen bir alan olarak tanımlamıştır(KENDRICK,1951:10).

Newman, kamu maliyesinin, devletin yapısı ve çapından ziyade, devlet faaliyetlerindeki küçük bir değişimin gelir ve istihdam düzeyini, kaynakların dağılımındaki etkinliği, özel sektörün ekonomideki payını nasıl etkileyeceğini incelediğini belirtmiştir (NEWMAN,1968:2).

Colm, kamu maliyesini, özellikle dengeli ekonomik gelişmeyi sağlamak da dahil olmak üzere, ulusal ve uluslararası politika zorunluluklarının yerine getirilmesinde devlete yardımcı olan bir araç olarak tanımlamıştır (COLM,1955:17).

Sayar ise kamu maliyesini, devlet ve diğer kamu şahıslarının yapmakla zorunlu buldukları hizmetler için gereksinim duydukları gelirleri nasıl elde edip, nasıl harcayacaklarını gösteren sosyal bir bilim olarak ele almıştır (SAYAR,1975:10).

Erginay, kamu maliyesinin konusunun, gelirlerin çeşitleri, elde edilmiş şekilleriyle bunların harcanması olduğunu; bu konular incelenirken gelir ve harcamaların ekonomik, siyasi, hukuki ve teknik yönleriyle, sonuçlarının gözönünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir (ERGİNAY,1964:7).

Kamu maliyesi mali olaylarla ilgilenmektedir. Mali olaylar tarihi gelişim içinde farklı algılanmıştır. J.B.Say, E.Sax, U.Ricca-Salerno gibi bazı teorisyenler, devletin hizmetlerini gerçekleştirirken tüketimde bulunduğu, dolayısıyla mali olayların tüketim olayı olduğunu savunmuşlardır. Anılan teorisyenler üretimi maddi anlamda mal üretimi olarak ele aldıkları halde, List ve Wagner, fayda üretmek olarak değerlendirerek, devleti üretici, mali olayları da üretim olayı olarak görmüşlerdir. Kamu hizmetleri karşılığının kamu geliri olduğunu savunanlar mali olayları değişim(mübadele) olarak ele almışlardır. Değişim görüşünün özel bir şekli olarak, fiyat sistemi içinde, kamu kesiminde gelirlerin hizmetlerin siyasi fiyatı olduğu da kabul edilmiştir. Edgeworth, Jeze gibi bazı teorisyenler ise mali olayları, kamu yükünün fertler arasında dağıtılması olarak ifade etmiştir. Dalton, transfer teorisyle, satınalma gücünün azami sosyal fayda ilkesine göre transfer edilmesinin; yeniden dağıtım teorisyle de mali olayların fertlerin gelir ve servetlerinde bir değişiklik oluşturmasının gerekli olduğunu belirtmiştir(DİKMEN,1964:1-4).

Mali olaylar amaç ve araçlarını içerecek şekilde tanımlanmalıdır. Mali olay, toplumsal gereksinimleri karşılamak amacıyla devlet ve kamu tüzel kişilerinin gelir elde etmeleri ve bunları harcamalarıdır(ERGİNAY,1979:7).

Tanımı unsurlarına ayırarak incelemek, mali olayların, dolayısıyla, kamu maliyesinin kapsamının belirlenmesine yardımcı olacaktır.

A-Toplumsal İhtiyaçlar

İhtiyaçları özel ve toplumsal olarak gruplandırabiliriz. Özel ihtiyaçlar, çeşit ve boyutu bireylerce belirlenen, çoğunlukla kişisel talebe göre ortaya çıkan, tatmininde kişilere bölünebilir faydaları ön planda tutulan ihtiyaçlardır. Oysa toplumsal ihtiyaçlar, çeşit ve

boyutu siyasi organca belirlenen, tatmininde topluma yönelik faydanın gözönünde bulundurulduğu ihtiyaçlardır. Toplumu oluşturan bireyleri faydadan yoksun bırakmak mümkün değildir. Finansmana katılmayanlar bile bu faydayı elde eder. Bu ihtiyaçlar çoğu zaman ortak karşılanır(GURSOY,1980:3-4). Belirlenmesi siyasal süreç içinde olmaktadır. İlk çağlarda kralın iradesine dayanan bu karar, demokratikleşme çabalarında halka bırakılmıştır. Halk, temsilcileri, baskı grupları aracılığıyla tatmin edilmesi gereken ihtiyaçlarını yönetime bildirmektedir. Bu nedenle bütçe, o dönem için hangi ihtiyaçların karşılanacağına bir göstergesi olmaktadır. İhtiyaçlar belirlendikten sonra sıra, bunların nasıl etkin bir şekilde tatmin edilebileceği, başka bir deyişle, kaynakların etkin kullanımının nasıl sağlanacağına gelir. Bu amaçla geliştirilen tekniklerle amaç başarılmaya çalışılır. En az maliyet analizinde, en az birim maliyetle ihtiyaçların karşılanması önemlidir. Fayda maliyet analizinde ise, ihtiyaçların tatmininin yaratacağı faydanın maliyetinin üzerinde olması aranır. Herhangi bir ihtiyacın karşılanması başka bir ihtiyacın tatminini de sağlayabilir. Dışsal fayda olarak ortaya çıkan bu etkinin yansıması, maliyet+topluma yüklenen ek maliyet(sosyal maliyet-dışsal maliyet) de bu analiz çerçevesinde dikkate alınır.

Kanıımızca, toplumsal ihtiyaçlar tarih boyunca çok fazla değişmemiştir. Ancak, devlet tarafından karşılanan ihtiyaçlar, belirlenme aşamalarındaki farklılık nedeniyle artmıştır. Halk, yönetimi gitgide daha fazla etkileme olanağına sahip oldukça, ihtiyaçların kabul ettirilip, karşılanabilme şansı da artmıştır. İlk çağlarda bile, basit bir adalet duygusunun sonucu, gelir dağılımında adaletin sağlanmasının bir ihtiyaç olduğu savunulabilir. Ancak bunun bir devlet görevi olarak düşünülüp, karşılanması uzun bir zaman sonra olmuştur. Çünkü, siyasi bir gelişim gerektirir.

Demokrasilerde baskı gruplarının etkinliği ya da yönetimin destek aldığı grubun etkinliği bazen, toplumsal ihtiyaçların belirlenmesinde sakıncalar doğurabilmektedir. Gerçekçi belirlenmemiş ihtiyaçlar sonuçta kaynak savurganlığına neden olmaktadır. Buna rağmen, devlet tarafından tatmin edilecek ihtiyaçlar hakkındaki karara halkın katılımı en iyi tercihtir.

B- Devlet

Devlet, basit olarak, ferdi ihtiyaçların yanında, toplu yaşamaktan doğan, fertlerin ayrı ayrı tatmin edemedikleri ortak ihtiyaçların karşılanması amacıyla oluşturulan bir organdır. En başta, toplumun düşmanlardan korunması amacıyla hizmet etmek için kurulmuş, sunulan hizmetin çerçevesi gitgide genişlemiştir.

Devlet faaliyetleri, dolayısıyla, devlet tarafından tatmin edilen ihtiyaçlar bazı teorisyenlerce sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Örnek verilecek olunursa; Mill'e göre devlet görevleri zorunlu ve ihtiyari olarak gruplandırılabilir. Ancak, ayrıcı kistasın ne olduğu belirlenmemiştir. Adams, koruyucu, ticari ve geliştirici görevlerden söz etmektedir. Koruyucu görev, dış ve iç güvenliğin, adaletin sağlanması, toplum sağlığının gözetilmesi; ticari görev, iletişimin sağlanması, bankacılık alanındaki faaliyetlerin geliştirilmesi; geliştirici görev ise, eğitimin gerçekleştirilmesi, özel teşebbüslerin hakkaniyet esasına göre çalışmalarının sağlanması olarak belirlenmiştir(DİKMEN,1964:13). Devlet, görevlerini zamanla merkezi idare dışına kaydırarak yerel birimler ve kamu tüzel kişileriyle paylaşmıştır. Geniş anlamda devlet kavramına bu kuruluşlar da girmektedir. Kamu maliyesi alanında da devlet bu anlamıyla ele alınmaktadır.

Kamu maliyesi devletin başlangıcında yer almıştır. Devlet organizasyonunun çeşitli şekilleri kamu maliyesinin gelişimini sağlamıştır(NEWMAN,1968:1).

Devletin görevlerini başarması mali kaynak elde edip, kullanmasına bağlıdır. Sebebi basittir, devletin yaptığı her şey para gerektirir. Gelirin sağlandığı kaynakların bilinmesi (gelirin toplanması ve harcanmasından beklenen etkiler de dahil olmak üzere) devlet faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmak demektir(KENDRICK,1951:18).

C- Mali Araçlar

Toplumsal ihtiyaçları tatmin etmeyi amaçlayan kamu maliyesi bu amacı gerçekleştirebilmek için iki araca sahiptir, kamu gelirleri ve kamu giderleri. Kamu gelir-giderlerinin nitelik ve nicelikleri, bunların farklı bileşimleri aracılığıyla toplumsal ihtiyaçlar karşılanmaktadır. Bu nedenle kamu maliyesinin en önemli sorunlarından biri kaynak sorudur. Piyasadan çekilen değerlerle kaynak sorunu çözümlenmeye çalışılır. Mülk gelirleriyle başlayan gelişim, faaliyetlerin artması nedeniyle başka kaynaklara başvurulmasını gerektirmiştir. Alınan zorunlu değerlere karşı tepkiyi fazla çekmemek için neden alındığı konusunda açıklamalar (teoriler) üretilmiştir. Bunlardan başlıcaları; kamu hizmetlerinden yararlanma karşılığı ya da ödeme gücüne göre alındığı yaklaşımıdır. Kamu maliyesi alanında yapılan çalışmalarda kamu giderinden ziyade kamu gelirlerine ağırlık verilmiştir. Kamu gelirleriyle daha fazla ilgilenilmesinin, verginin (yarattığı olumsuz psikolojiyi azaltmak amacıyla) haklılığını ortaya koyma çabalarından kaynaklandığı kanısındayız. Oysa kamu giderleri topluma yönelik gelir-fayda akımı sağladığından, bu tür bir çabaya gerek duyulmaz.

Vergiler alınmaları aşamasında da toplumsal ihtiyaçları tatmin edebilirler. Yüksek gelirlilerden daha fazla vergi alınması gelirin adaletli dağılımına katkıda bulunur. O halde toplumsal ihtiyaçların tatmininde, vergi, sadece harcamalara kaynak sağlama açısından değil, bir başka deyişle dolaylı olarak değil, elde edilmesi sırasında da dolaysız olarak işlev görmektedir.

III- KAMU MALİYESİNİN UNSURLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Tarihsel süreç içinde devlet anlayışındaki gelişim, demokrasiye geçiş, kamu gelir ve giderleri üzerinde halkın da söz sahibi olmasını sağlamıştır. Hukuk devletinde, bu araçların elde edilmesi, kullanımı, yönlendirilmesi konuları hukuksal bir temele oturtularak keyfilikler önlenmeye çalışılmıştır.

Toplumsal ihtiyaçların gelişiminde halkın tercihleri kadar, kaynakların kıtlığı da etkili olmaktadır. Bir yönüyle kaynak kullanımında etkinliğe yönelik olan bu durum, diğer yönüyle kamu hizmetlerinin sınırlayan bir yapıya sahiptir. Devlet, sınırsız ihtiyaçlar, sınırlı kaynaklar arasında en rasyonel çözümlenmeyi yapmak zorundadır.

Kamu gelir ve giderleri bir kompozisyon halinde bütçede yer almaktadır. Uygulama sırasında kontrol, uygulama sonrasında denetim aracılığıyla hizmetlerle maliyetlerin bazı analizler çerçevesinde karşılaştırması yapılarak, yönetimin başarıları ölçülmektedir. Tatmin edilen ihtiyaç-kamu geliri ve kamu gideri ilişkisi yönetimi değerlendirmede bir ölçüt olmaktadır. Bunun da sonuçta, hukuki ve siyasi sorumluluğa yönelik olduğu bir gerçektir.

IV- KAMU MALİYESİNİN GELİŞİMİ

Kamu maliyesinin ilgi alanı olan mali olaylar, maliyeye ilgili çalışmalarda geçmişten günümüze farklı olarak ele alınmıştır. Bu nedenle kamu maliyesinin kapsamı kimi zaman

daha dar, kimi zamanda daha geniş belirlenmiştir. Kamu maliyesi alanındaki gelişim ve çeşitlenme değişik maliye anlayışlarının incelenmesiyle izlenebilir.

A- Klasik İktisat Teorisinde Kamu Maliyesi Anlayışı

Merkantilist, kameralist, fizyokrat ve klasiklerin görüşleri bu başlık altında toplanabilir.

Merkantilist ve kameralistler, toplumsal ihtiyaçların ve dolayısıyla kamu hizmetlerinin belirlenmesinde krala yol gösterici olup, önerilerde bulunmuşlardır. İnceledikleri konular, kralın vergilendirme yetkisi, borçların miktar-sınırları ve gümrük politikasına ilişkin sorunlardır(COLM,1955:6).

Fizyokratlar, ekonomik bir yaklaşımla vergi yansımaları ele alarak, tüm vergilerin yansımaları tarım sektörüne aktarılacağını belirtmişlerdir. Tek zenginlik kaynağı toprak olduğundan, tarım dışındaki sektörlerin değer yaratamayacağını, dolayısıyla, ödedikleri vergiyi gerçek anlamda yüklenemeyeceklerini savunmuşlardır(NADAROĞLU, 1978: 350).

Klasiklerin en önde gelen temsilcisi olan Smith, devletin görevlerini, bir başka deyişle, devletin karşılayacağı toplumsal ihtiyaçları ulusal güvenlik, adaletin sağlanması ve savunma olarak sınırlamıştır. En az devlet faaliyeti ilkesini savunmuştur. Millî ise kamu hizmetlerini daha kapsamlı ele alarak, bireylerin etkin olarak gerçekleştiremeyecekleri toplumsal faydanın yaratılması görevinin devlete ait olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle devlet yollar, köprüler, limanlar vs. yapmalıdır(HERBER,1967:17-19).

Klasikler ekonomide doğal bir düzenin var olduğunu kabul etmişler, vergilerin gelir dağılımı ve fiyatlar (doğal düzen) üzerinde bozucu etkileri olduğunu belirtmişlerdir(COLM,1955:7). Bu nedenle, mali araçlar ekonomideki tercihleri değiştirmeyen bir yapıya sahip olmalıdır.

B- Keynezyen Maliye Anlayışı

1929 yılında Dünya'yı sarsan ekonomik kriz, klasiklerin anladığı anlamda doğal bir dengenin ekonomide olmadığını göstermiştir. Bu krizin atlatılabilmesi için devlet ekonomide aktif olarak varlık göstermiştir. Toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında devlet müdahalesinin zorunlu olduğu Keynes tarafından savunulmuştur. Keynes'le başlayan bu yaklaşım izleyen iktisatçılarca geliştirilmiştir.

C- Fonksiyonel Maliye Anlayışı

Maliyeyi ekonomi politikasının bir aracı olarak gören bu anlayışa göre kamu maliyesinin tek amacı, satın alma gücüyle oynayarak tam istihdamın sağlanması ve sürdürülmesidir. Enflasyonist dönemlerde mükelleflerin satın alma güçleri vergileme yoluyla azaltılmı; deflasyonist dönemlerde ise, kamu harcamaları, borçlanma ya da para basımıyla finanse edilerek artırılmıdır. Bu anlayışa göre, devletin kaynak sağlama sorunu yoktur. Çünkü, para basmak suretiyle bunun üstesinden gelinir(SCHMÖLDERS-Çev. TURHAN,1976:78).

D-Anayasal İktisat Teorisinde Kamu Maliyesi Anlayışı

Anayasal iktisat, ekonomi ve siyaset birimlerinin tercihlerini, faaliyetlerini kısıtlamaya yönelik yasal-kurumsal ve anayasal kurallar bütününe işleyişini göstermektedir

(AKTAN,1992:95). Bu sınırlar dışındaki devlet faaliyetleri ekonomiye müdahale olarak algılanıp, reddedilmektedir. Varolması gerektiği savunulan Vergi Anayasa'sında, bireyi devlete karşı korumak amacıyla vergileme yetkisi sınırlandırılmaz, vergi oranlarının ve vergi gelirinin bir başka deyişle (örneğin: Milli gelir veya GSMH'ya) göre belirlenmesiyle gerçekleştirilmektedir. Merkezi yönetim sadece koruyucu devlet hizmetlerinin finansmanına yetecek ölçüde belirli vergi konularını vergilendirmeli ve yerel nitelikli kamusal hizmet için yerel kaynaklardan yararlanılmıdır(GÖKBUNAR,1993:92).

SONUÇ

Bir bilim dalı olarak kamu maliyesi, toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere oluşturulan örgüt olan devletle birlikte ortaya çıkmıştır. Devletin varlık nedeni olan toplumsal ihtiyaçlar, kamu maliyesinin varlığının ve kapsamının da belirleyicisi olmuştur. Toplumsal ihtiyaçları, savunma, güvenlik ve adaleti sağlama gibi sınırlı bir yapıda ele alan klasik iktisatçılar açısından devlet faaliyetleri, bir başka deyişle, kamu maliyesinin kapsamı bu dar alana hapsedilmiş, belirlenen sınırı aşan faaliyetler ekonomide varolan doğal düzeni bozacağı endişesiyle reddedilmiştir. Ancak, 1929 kriziyle böyle bir doğal dengenin olmadığını anlaşılması üzerine, dengesizliği gidermek amacıyla devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiği Keynezyen iktisatçılarca ve fonksiyonel maliye yaklaşımınca savunulmuştur. Müdahaleci devletin kamu maliyesini oluşturan toplumsal ihtiyaçlar artmış ve çeşitlenmiştir. Gelir dağılımında adaletin, ekonomide istikrarın sağlanması, ekonomik gelişmenin gerçekleştirilmesi toplumsal ihtiyaç niteliğinde görülmektedir. Devlet görevlerinin artmasına paralel olarak, ekonomiden çekilen kaynaklar ve harcamalar artmıştır. Devlet faaliyetlerindeki bu genişlemenin bireysel özgürlüğü tehdit ettiğini öne süren anayasal iktisat görüşü, devletin işlevlerinin sınırlandırılması gerektiğini savunmaktadır. Dolayısıyla, klasik iktisatçılar gibi, devletin karşılamak zorunda olduğu toplumsal ihtiyaçların daha sınırlı düzeyde belirlenmesi, böylece, devlet müdahalesinin azaltılması gereği vurgulanmıştır.

Günümüzde, devlet faaliyetleri, dolayısıyla kamu maliyesi bilim dalının kapsamı tartışılmakta ve sorgulanmaktadır. Gelişmiş kapitalist ülkelerde ekonomiye daha sınırlı düzeyde devlet müdahalesi gerektiğinden, kamu maliyesinin daha dar kapsamlı olduğu ya da olması gerektiği savunulabilir. Ancak, az gelişmiş ülkeler açısından gelişme ve büyümenin sağlanmasında devlet müdahalesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka deyişle, bu ülkelerde toplumsal ihtiyaçların yapısı kamu maliyesi kapsamının daha geniş olarak belirlenmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKLAR

Akdoğan, A., *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 1999.

Aktan C.C., "Anayasal İktisadın Felsefi ve Teorik Temelleri", *Ekonomik Anayasa Sempozyumu*, Ekonomik Araştırmalar Vakfı, 28-29 Mayıs 1992 Ankara, İzmir, 1992.

Colm, G., *Essays in Public Finance and Fiscal Policy*, Oxford University Press, New York, 1955.

Dikmen, M.O., *Maliye Dersleri*, Cilt:I, Sermet Matbaası, İstanbul, 1964.

Erginay, A., *Maliye ve Vergi Hukuku Dersleri*, I. Kitap, Ajanstürk Matbaası, Ankara, 1964.

- Erginay, A., *Kamu Maliyesi*, S Yayınları, Ankara, 1979.
- Gökbunar, R., "Anayasal Vergi Politikası Yaklaşımı", *Maliye Dergisi*, 41, Ekim-Aralık 1993, 92.
- Gürsoy, B., *Kamusal Maliye Giriş Masraflar*, Cilt:1, S Yayınları, Ankara, 1980.
- Herber, P. B., *Modern Public Finance*, Richard D. Irwin Inc., Homewood Illinois, 1967.
- İrtenk, S., *Maliye Dersleri*, İzmir İ.T.İ.A. Yayınları, 44, İzmir, 1965.
- Kendrick, M. S., *Public Finance Principles and Problems*, The Riverside Press, Cambridge Massachusetts, 1951.
- Nadaroğlu, H., *Kamu Maliyesi Teorisi*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1978.
- Newman, E. H., *An Introduction to Public Finance*, John Wiley and Sons Inc., USA, 1968.
- Sayar, S. N., *Kamu Maliyesi Kamu Gider ve Gelirleri Prensipleri*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1975.
- Schnölders, G., *Genel Vergi Teorisi*, Çeviren Turhan, S., İstanbul Üniversitesi İktisat Fak. Maliye Enstitüsü Yayın No:2149/374/55, İstanbul, 1976.
- Sharp, M. A., Slinger, F. B., *Public Finance An Introduction to The Study of The Public Economy*, The Dorsey Press, Homewood Illinois, 1964.
- Ulutan, B., *Maliye*, Adana İ.T.İ.A. Yayın No:9, Ankara, 1969.